

Motion till riksdagen 2009/10:Fi11

av **Thomas Östros m.fl. (s, mp, v)**
med anledning av prop. 2009/10:175

Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:175 Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt i den del som avser förvaltningspolitikens mål (punkt 6).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till förvaltningspolitik i enlighet med motionen.

Motivering

Propositionen innehåller få konkreta förslag. Den består framför allt av allmänna bedömningar. Dessutom avstyrker propositionen, eller tar inte ställning till, många av de förslag som kommit från utredningar som regeringen själv tillsatt. Det finns anledning att ifrågasätta om regeringen verkligen har behandlat alla dessa utredningsförslag på ett seriöst sätt.

Regeringen föreslår ett nytt mål för förvaltningspolitiken. Målformuleringen är också den allmänt hållen och vi har inga invändningar mot denna nya målformulering i sig. Däremot kan vi inte ställa oss bakom propositionens förslag till förvaltningspolitik, varför vi yrkar avslag på propositionen i den del som avser förvaltningspolitikens mål (punkt 6). Vi yrkar i stället att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag till förvaltningspolitik i enlighet med motionen.

Den lagstiftning om vidareutnyttjande av offentliga handlingar för kommersiellt bruk som föreslås, ligger ganska nära det direktiv (PSI-direktivet) som har antagits av Europeiska unionen (EU). EU har också uppmanat Sverige att bättre implementera direktivet. Vi yrkar bifall till de delar av propo-

Fel! Okänt namn på

sitionen som innehåller lagtext om vidareutnyttjande av offentliga handlingar och de lagändringar som betingas av att myndigheten Statens pensionsverk ändrar namn till Statens tjänstepensionsverk (punkterna 1 till 5).

En väsentlig fråga är dock hur de myndigheter som har betydande intäkter från försäljning, t.ex. Lantmäteriet, påverkas när man skapar möjligheter för privata aktörer att konkurrera med myndigheterna genom att utnyttja deras handlingar och information. Propositionen saknar en analys av detta. Därför behövs också en utvärdering och konsekvensanalys av dessa frågor innan lagförslaget genomförs.

Förvaltningens service till medborgarna ska organiseras utifrån medborgarnas behov och förutsättningar, inte med myndigheternas bästa för ögonen.

Trots avsaknaden av analyser av hur medborgarna uppfattar myndigheternas service finns det klara tecken på brister. Många medborgare är kritiska till hur myndigheterna hanterar deras klagomål. Exempelvis har de långa handläggningstiderna för utbetalningar från Försäkringskassan uppmärksammats och kritiserats. Bristerna i samordningen mellan olika myndigheter när det gäller rehabilitering av långtidssjuka är väl dokumenterade.

Under senare år har flera av de största statliga myndigheterna omorganiserats till s.k. enmyndigheter. Beslut och befogenheter har centraliserats samtidigt som servicen till medborgarna har fått delvis nya former. I ökad utsträckning hänvisas medborgarna till självbetjäning via Internet. Ärenden som kräver personlig kontakt har i ökad grad koncentrerats till enheter med specialiserad inriktning på ett begränsat antal orter i landet.

Det är viktigt att få till stånd en bred kartläggning och analys av hur de senaste årens omorganisationer t.ex. inom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har påverkat servicen till medborgarna.

Nedan redovisas hur vi ser på utvecklingen av förvaltningen utifrån medborgarperspektiv, kvalitet och effektivitet.

I medborgarnas tjänst

En effektiv och rättssäker förvaltning är nödvändig för att skapa en hållbar tillväxt, utveckla välfärden och säkerställa demokratin.

Förvaltningens uppgift är att genomföra de beslut som fattas av riksdagen och regeringen på ett sådant sätt att medborgarna känner förtroende för förvaltningens verksamhet. Förvaltningen ska bidra till att utveckla möjligheter och inte skapa svårigheter.

Den svenska välfärdsmodellen har alltid kännetecknats av en hög kvalitet. Den offentliga förvaltningen behöver ständigt reformeras och utvecklas för att svara mot nya krav och förutsättningar. Medborgarperspektivet och den demokratiska insynen måste alltid hållas aktuella och finna former i samklang med tiden. Internet behöver användas både för att förbättra servicen till medborgarna och för att öka möjligheterna till demokratisk insyn och påverkan.

Utvecklingen under den senaste mandatperioden har visat på nödvändigheten av att säkerställa att välfärden håller en hög och jämn kvalitet. Vi vill att kraven på kvalitet och insyn ska skärpas i alla skattefinansierade verksam-

heter. All offentligt finansierad välfärd ska uppfylla högt ställda krav på kvalitet, och resultaten ska vara likvärdiga över landet.

Den fortsatta reformeringen av den offentliga förvaltningen måste bäras upp av ett tydligt medborgarperspektiv och ske i god samverkan med de anställda och deras fackliga organisationer. Den ska vara en del i skapandet av möjligheternas Sverige.

Det ska vara lätt att få kontakt med förvaltningen och få stöd och hjälp i olika ärenden. Medborgarnas möjligheter att få insyn i och påverka myndigheternas arbete bör stärkas. Det är också viktigt att statliga myndigheter tar del av den nya tekniken och följer den förvaltningspolitiska utvecklingen även i andra länder – att hela tiden använda sig av de mest kostnadseffektiva lösningarna. Vi ser exempelvis att Danmark, Nederländerna och Norge har börjat gå över till att använda fri programvara, dvs. program med öppen källkod, i statliga myndigheter. Det finns liknande exempel även i Sverige och vi föreslår att en utredning tillsätts som sammanställer erfarenheter av att gå över till öppna standarder och fri programvara och som utifrån detta lägger fram förslag till rekommendationer för myndigheter.

Myndigheterna måste också bli bättre på att samordna sina insatser när den enskilde behöver stöd och hjälp från flera olika myndigheter. Det gäller inte minst för nyanlända invandrare, medborgare som varit långtidssjukskrivna och behöver rehabilitering och för arbetslösa som behöver få hjälp med utbildning, praktik eller att starta ett eget företag. Att skapa en sammanhållen offentlig förvaltning som samverkar utifrån den enskilda medborgarens behov och förutsättningar är en av de största utmaningarna i det framtida arbetet med att utveckla den offentliga förvaltningen. Staten och kommunerna ska i ökad utsträckning samordna sina ansträngningar i detta arbete. Rättssäkerheten för medborgarna måste alltid vara i fokus.

Det finns också ett behov av att utveckla styrningen av den offentliga förvaltningen så att de mandat som regering och riksdag fått av medborgarna i de allmänna valen får ett tydligare genomslag i förvaltningens arbete.

Den statliga förvaltningen arbetar under stor frihet i förhållande till regering och riksdag. Det ställer emellertid stora krav på förvaltningen att vara medborgarnära, ha ett tydligt genusperspektiv, vara lyhörd inåt och utåt och förändringsbenägen samt att vara innovativ i sitt sätt att arbeta. Det blir en stor utmaning för hela den statliga förvaltningen under kommande år att säkerställa rekryteringen av kompetent personal på en arbetsmarknad där konkurrensen om arbetskraften kommer att skärpas.

Det europeiska samarbetet utvecklas genom Lissabonfördraget, och de statliga myndigheterna knyts allt närmare andra medlemsländers myndigheter. Det är väsentligt att svenska myndigheter bidrar med kompetens och arbetar under stor öppenhet också i sitt europeiska samarbete för att förverkliga den beslutade politiken.

Fel! Okänt namn

Konkreta förslag på förvaltningsutveckling

Vi har i ett särskilt förvaltningspolitiskt program närmare utvecklat våra tankegångar om den offentliga förvaltningens utveckling under kommande valperiod och färdriktning på sikt. I korthet kan våra tankegångar sammanfattas enligt nedan.

Under nästa mandatperiod vill vi i regeringsställning utveckla den offentliga förvaltningen så att den ännu bättre svarar mot medborgarnas behov av stöd och service.

Vi vill tillsätta en kommission för att göra ett brett program för att stärka medborgarnas ställning i förhållande till den offentliga förvaltningen. Men redan nu vill vi lyfta fram ett antal förslag som kommer att leda till att förvaltningen blir mer tillgänglig och bättre stödjer den enskilde:

- ? De myndigheter som har mycket kontakter med medborgarna bör ges i uppdrag att konkretisera sina servicemål i form av servicedeklarationer och regelbundet rapportera hur servicen till medborgarna utvecklas. För att stärka rättssäkerheten och inflytandet bör det också utredas vilka följderna ska vara när myndigheter bryter mot sina åtaganden i servicemål och servicedeklarationer.
- ? Satsningen på digital samordning av myndigheter gentemot företagare måste förstärkas. Många verksamheter kräver tillstånd från myndigheterna. Fler av dessa tillståndsansökningar ska kunna hanteras elektroniskt på en gemensam hemsida. Vi vill inrätta en tillståndsportal där företagare på ett och samma ställe ska kunna ta del av vilka tillstånd som krävs för deras verksamhet och ansöka om sådana tillstånd.
- ? Myndigheternas service över Internet bör utvecklas ytterligare. Möjligheten att kommunicera med öppna standarder ska utredas.
- ? Inriktningen är att det i varje kommun ska byggas upp ett samlat servicecentrum med kommunal service och statlig service inom arbetsförmedling, skatter, pensioner och försäkringar.
- ? Medborgarnas insyn i offentligt finansierade verksamheter bör öka med stöd av lagstiftning.

Regeringen bör mer än i dag utnyttja alla de möjligheter som finns för att genom myndighetsstyrningen säkerställa att medborgarnas vilja förverkligas i förvaltningens arbete. Vi redovisar bl.a. följande förslag:

- ? För att resultatstyrningen ska kunna utvecklas behöver organisationen, kompetensen och arbetsformerna i Regeringskansliet utvecklas. Styrningen ska mer än i dag inriktas på att tydliggöra hur myndigheternas verksamhet i förhållande till medborgarna bör förbättras.
- ? Det demokratiska inflytandet måste öka. Antalet myndigheter med styrelse bör utökas och styrelsernas roll som styrinstrument bör stärkas. Rekryteringen av styrelseledamöterna bör bli mer strukturerad.
- ? Insynsrådets roll bör i ökad utsträckning bli att följa upp verksamheten dels i förhållande till riksdagens beslut, dels ur medborgarnas synvinkel.

Fel! Okänt namn på

- ? Utnämningmakten bör reformeras för att åstadkomma en ökad öppenhet och professionalitet i rekryteringen av verkschefer.
- ? Myndighetsstrukturen bör ändras så att genomförandet av de samhällspolitiska målen underlättas och organisationen arbetar effektivt. Vi föreslår att en samlad polismyndighet skapas för att få en effektivare polis.

Vi anser att det finns stora, ännu outnyttjade möjligheter att öka effektiviteten i den statliga myndighetsorganisationen. Våra förslag handlar om:

- ? En effektivare lokalanvändning.
- ? Ökad samordning av inköp och införande av gemensamma administrativa lösningar för flera myndigheter gemensamt.
- ? Benchmarking ska tillämpas, dvs. jämförelser av administrativa kostnader mellan myndigheterna.
- ? De anställda bör i ökad utsträckning inbjudas att medverka i förändringsarbetet inom den statliga förvaltningen.

Staten som arbetsgivare behöver bli bättre för att kunna rekrytera kompetent personal i en situation där konkurrensen om arbetskraften blir allt hårdare. Viktiga instrument är konkurrenskraftiga löner, individuella utvecklingsplaner, goda karriärmöjligheter och jämställdhet i statsförvaltningen. De statliga myndigheterna bör i samarbete med de fackliga organisationerna arbeta för att möta det kommande generationsskiftet inom den statliga förvaltningen.

Staten har det yttersta ansvaret för att kommunerna och landstingen har goda förutsättningar att tillhandahålla likvärdiga välfärdstjänster i hela landet.

Den statliga styrningen av den kommunala verksamheten bör i huvudsak vara en normstyrning, dvs. ske genom en lag, en förordning eller myndighetsföreskrifter.

Staten bör ta ett fast grepp om den nationella informationsförsörjningen så att utvärderingen av hur de nationella målen inom olika områden genomförs på lokal nivå underlättas. Utvärderingen av den kommunala verksamheten bör i ökad utsträckning ske utifrån ett medborgarperspektiv.

Myndighetsförändringar är nödvändiga

Vi har i våra budgetmotioner för 2010 skisserat en rad myndighetsförändringar. Vi vill dock understryka att vi anser att staten genom sina myndigheter har en viktig roll för att hålla ihop samhället. Medborgarna behöver statens verksamhet på många områden. Den borgerliga regeringen har under valperioden varit ovarsamt fram med många myndigheter. Regeringens politik har ökat medborgarnas tryck på flera myndigheter samtidigt som ytterligare arbetsuppgifter har lagts på dem. Regeringen har inte gett myndigheter de resurser som krävs för att de på ett bra sätt ska kunna klara sitt uppdrag. Medborgarna har blivit frustrerade av bristande service och de anställda har fått en pressad arbetssituation och därmed en dålig arbetsmiljö. Rättssäkerheten har urholkats. Regeringen har skyllt olika brister på myndigheterna själva och glidit undan sitt förvaltningsansvar.

Fel! Okänt namn på

Vi redovisar inte alla förslagen från våra budgetmotioner i detalj här. Där-
emot vill vi ge några viktiga exempel. Det viktigaste torde gälla polisen.

För att få en effektivare polis är det nu dags att ta ett helhetsgrepp. Vi vill
se en samlad polismyndighet i stället för dagens 21 länsmyndigheter.
Erfarenheterna från omorganisationer av andra större statliga myndigheterna
till s.k. enmyndigheter visar att sådana samgåendeprocesser inte får genomfö-
ras över huvudet på medborgarna och personalen. Även berörda kommuner
måste involveras. Det är i sammanhanget viktigt att utveckla nya former för
lokalt inflytande vid sammanslagningen.

Två förslag bygger på statliga utredningar, nämligen samgåendet mellan
Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) och Rättsmedicinalverket
(RMV) och samgåendet mellan Statens bostadskreditnämnd (BKN) och Bo-
verket.

Vi tror att andra myndigheter kan lösa uppgifterna när följande fyra myn-
digheter läggs ned: Nämnden för statligt stöd till trossamfunden (SST),
Svenska institutet för europapolitiska studier (SIEPS), Statens nämnd för
arbetstagares uppfinningar och Alkohol- och läkemedelsortimentsnämnden.

Dessutom föreslår vi att följande fyra myndighetssammanslagningar ut-
reds:

1. Myndigheter som på olika sätt övervakar marknadens funktionssätt

En sådan översyn skulle i första hand beröra Konkurrensverket, Kommerskol-
legium, Post- och telestyrelsen, Energimarknadsinspektionen samt Finansin-
spektionen.

2. Myndigheter inom Socialdepartementets område

Under Socialdepartementet sorterar i dag ett flertal myndigheter med an-
svarsområden som på olika sätt tangerar varandra. Vi vill därför ta initiativ till
en bred översyn av ansvarsfördelningen mellan Myndigheten för internation-
ella adoptionsfrågor, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Statens beredning
för medicinsk utvärdering, Statens folkhälsoinstitut, Statens institutionssty-
relse samt Tandvårds- och läkemedelsverket. Syftet med en sådan översyn
bör vara att tydliggöra fördelningen av ansvar utifrån ett styrningsperspektiv
och att skapa en effektivare myndighetsstruktur.

3. Myndigheter som stöder svenska företags export av varor och tjänster

Det behövs initiativ till en översyn av hur staten ska stödja den för Sverige så
viktiga exporten. En sammanläggning av Svensk Exportkredit (SEK) och
Exportkreditnämnden bör övervägas. Även Exportrådet, Swedfund och i viss
mån Almi berörs av en översyn av hur exporten av svenska varor och tjänster
bäst bör främjas.

4. Myndigheter och bolag med uppgifter att tillföra riskkapital

Almi företagspartner AB med fem riskkapitalbolag under sig, Stiftelsen Innovationsfonden, Innovationsbron AB, Statens energimyndighet, Vinnova och Nutek, är exempel på statliga bolag eller myndigheter som i en eller annan form sysslar med riskkapitalförsörjning som en betydande del av sin verksamhet. I Företagsfinansieringsutredningen (SOU 2008:121) finns förslag om hur statens bidrag till företagsfinansiering bättre kan samordnas. Detta kan utgöra en utgångspunkt för en översyn av hur statens insatser på detta område ska kunna effektiviseras.

Därutöver bör regeringen uppdra åt samtliga myndigheter som har ett förvaltningsanslag som understiger 50 miljoner kronor att motivera varför de ska kvarstå som separata myndigheter, alternativt föreslå vilken annan myndighet de vill gå samman med eller samlokaliseras med. Statskontoret bör också få i uppdrag att granska detta underlag och lämna ett samlat förslag.

Den regionala statliga förvaltningen, dagens länsstyrelser, bör ges en större samordningsroll för statens insatser. Samordningen bör ta sikte på strategiska frågor och bygga på ett utvecklat samspel med regeringen. Det handlar om att integrera det territoriella perspektivet och den regionala mångfalden i statsförvaltningens beredningsarbete på ett naturligt sätt.

Uppföljning och utvärdering

En effektiv uppföljning och utvärdering av politiken är nödvändig för att utveckla kvaliteten i samhällets gemensamt finansierade verksamhet.

Under senare år har det skapats vissa särskilda myndigheter med uppgift att utvärdera effekterna av den förda politiken inom olika områden. Vi vill utreda om denna typ av utvärdering, organiserad som en särskild uppgift utanför specialmyndigheternas verksamhet, är en bra metod eller om regeringens behov av utvärdering av förvaltningens verksamhet bör organiseras på något annat sätt.

Genom tillkomsten av Riksrevisionen, underställd riksdagen, har riksdagens uppföljning av regeringens politik stärkts, däremot har regeringen inte längre tillgång till en egen revisionsverksamhet som fortlöpande utvärderar förvaltningens verksamhet på regeringens uppdrag. Vi menar att detta är en brist och att det bör utredas i vilka former regeringen ska ha möjlighet att ta initiativ till effektivitetsrevisioner genom en underställd myndighet.

Tillsynen av den kommunala verksamheten är av stor betydelse för att det ska gå att säkerställa att de nationella målen inom välfärdsområdet och andra områden får genomslag i hela landet. Den statliga tillsynen bör hanteras och hållas samman på den regionala nivån.

Den statliga regionala förvaltningens roll som instrument för uppföljning och utvärdering av hela den offentliga verksamheten bör utvecklas och stärkas. Regionala och tvärsektoriella underlag för nationella prioriteringar bör få en större betydelse. Staten har ett ansvar för att alla medborgare i alla delar av landet tillförsäkras en god välfärd på jämlika villkor.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 7 april 2010

Thomas Östros (s)

Sonia Karlsson (s)

Hans Hoff (s)

Tommy Ternemar (s)

Christina Zedell (s)

Ulla Andersson (v)

Monica Green (s)

Agneta Gille (s)

Jörgen Hellman (s)

Mats Pertoft (mp)